

Ludwig Wittgenstein levde ett mycket tillbakadraget liv och få är de bilder eller porträtt av honom som nått offentligheten. Detta fotografi är taget i Cambridge på trettioalet.

DEN BRUNA BOKEN OCH DEN BLÅ

Ludwig Wittgenstein (1889—1951) har trots sitt till omfånget ringa författarskap utövat ett starkt och genomträngande inflytande på nutida anglosaxisk filosofi. Med utgångspunkt från Wittgensteins *Blue & Brown Books* som först nyligen publicerats berättar fil. kand. TORE NORDENSTAM här om den originelle filosofen.

tradition. Artiklar och böcker, som skrivits av Oxfordfilosofer, är ofta mera produkter av ett andligt klimat än av en enda tänkare. De är fragment från en större diskussion. Man kan knappast peka på en enda oxoniansk artikel eller bok från tiden efter kriget som är helt »self-contained». Austin, som kanske är den som för närvarande gör mest för att utveckla den engelska filosofin, har bara publicerat några få korta artiklar. Ryle har skrivit ganska mycket, men också i hans fall har nog de personliga kontakterna betytt mer: han sitter som ett slags filosofisk ambassadör i sin våning på Magdalene College i Oxford och tar emot besök.

Wittgenstein var däremot ett original och en störning som släppte få in på livet. Under sin livstid publicerade han endast tre saker: »Tractatus logico-philosophicus», som fick stor betydelse för den logiska empirismen och renderade sin författare gott rykte i logiska kretsar, en liten tidskriftsuppsats, som förblev oemärkt, och en rättstavningslära för österrikiska skolbarn. Men de nya idéer om filosofins natur och uppgift, som Wittgenstein började utveckla på 30-talet, spreds snabbt genom hans kompetenta elever, som hamnade som professorer runt om i den engelskspråkiga världen. Anteckningar från hans föreläsningar cirkulerade i avskrifter. Wittgensteins personliga egenheter, som hans motvilja mot att publicera sig, hans egendomliga stil kom att förläna dessa anteckningar ett romantiskt skimmer, som speglas i några av de titlar de försågs med. »Den blå boken» kallades de föreläsningar som Wittgenstein diktare 1933—34 och lät stencilera ut för sina elever. (Pärmarna på boken var blå.) Andra, odiktade föreläsningar spreds under beteckningen »Den gula boken»; andra åter fick mer prosaiska namn. Lika berömd som »Den blå boken» blev »Den bruna». Den diktade han 1934—35 för två av sina lärjungar och lät göra tre kopior (med brunt omslag), som han visade för nära vänner, vilket inte hindrade att det kom ut avskrifter av dem.

För Wittgenstein var de bruna och blå böckerna bara stadier på vägen,

förarbeten för ett större verk, som han arbetade på till sin död och som kom ut postumt och i ofullbordat skick för några år sedan under titeln »Philosophical Investigations». Det är ett sällsamt verk med ett myller av idéer och hugskott; ett antal landskapsskisser från filosofiska utflykter, sa Wittgenstein själv.

»The Blue & Brown Books», som nyligen utkommit på Blackwells förlag (25 s.) är inte mindre sällsamma. De är svåröverskådliga, aforismer och argument om vartannat, utredningar som slingrar sig fram och tillbaka och in i varandra illustrerade med pilar och streck och gubbar. (Wittgenstein måste ha haft en ovanligt stark känsla för hur alla filosofiska problem hänger samman.)

De bruna och blå böckerna handlar om »psykologiska» begrepp som »tänka», »känna igen», »önska», »förstå», »läsa». De undersöker vad ett filosofiskt problem är för något, hur det uppstår och hur det skall lösas. Och de utvecklar en språkfilosofi.

Det är mycket på en gång. Jag kan inte här gå in närmare på något av vad han säger; det skulle bli för långt. Låt oss i stället betrakta frågorna: Vari bestod Wittgensteins storhet egentligen? Vad var det nya hos honom? Varför har han fått så stort inflytande?

Wittgenstein var helt enkelt originell. Som typ skilde han sig från de flesta andra filosofer: han var inte intresserad av att resonera så abstrakt som möjligt, han varnade för generaliseringar, han var mer intresserad av olikheter än av likheter. Detta visade sig vara oerhört fruktbart på språkfilosofins område.

Bertrand Russell och andra hade studerat vardagsspråket med matematiska system som idealmodell. Hur missledande det kan vara försökte Wittgenstein visa genom att noggrant undersöka hur vi faktiskt använder ord och uttryck. För det hade han en egendomlig metod. Han konstruerade och diskuterade »språkspel», primitiva och enkla sätt att använda språk. De har kanske inte vunnit stor efterföljd; viktigare var Wittgensteins sätt att se på språket utan förutfattade meningar. Han tog vad vanligt folk säger på allvar. Jämför Russells snorkiga attityd: »To discuss endlessly what silly people mean when they say silly things may be amusing but can hardly be important.»

Vidare hade Wittgenstein ett fruktbart sätt att göra högräknade frågor begripliga. Filosofer brukar ställa frågor som »Vad är mening?» och »Vad är tänkande?». När vi hör sådana frågor uppstår det ett slags andlig kramp i oss, menade Wittgenstein; vi står där paralyserade och

Det vore lögn att påstå att Wittgenstein, Ryle och Austin mötts av någon större förståelse i Sverige. När Ryle var här för några år sedan på en föreläsningsturné, ruskade man på huvudet. Hedenius skällde ut »The Concept of Mind», Ryles mest kända bok som fått lysande lovord på hemmaplan. Wittgenstein har man mest ställt sig frågande inför.

Men i England är de stora namn. I en nyutkommen liten bok om modern engelsk filosofi kan man inhämta att det inte kan råda något allvarligt tvivel om att det starkaste och mest genomträngande inflytande på den nutida filosofin i England har utövats av Ludwig Wittgenstein (Warnock, English Philosophy Since 1900; en utmärkt översikt som rekommenderas). Och vill man välja ut två förgrundsgestalter i engelsk efterkrigsfilosofi är det ganska självklart att stanna för Ryle och Austin.

I filosofin är var och en profet i sin stad. Man kan spekulera över varför det är så eller varför det åtminstone ser ut vara så. Till en del beror det på att man sysslar med olika ting. Det är t. ex. en sak att teoretisera över vetenskapernas metoder och mål, en annan att försöka förstå precis vad vanliga ord och uttryck betyder. Till en del beror det på att filosoferandet på olika håll bygger på olika traditioner. När det gäller den moderna engelska filosofin tillkommer en extra svårighet: den vilar i så hög grad på muntlig

vet inte vad vi skall svara. För att komma ur dödläget kan man formulera om frågorna: »Hur förklarar vi ett ords mening för ett barn?», »Hur lär vi någon vad något betyder?», etc. Detta angreppssätt har varit mycket givande; man kan hitta mängder av exempel på det.

Man brukar säga att det är Wittgensteins metod och inte hans läror som haft det största inflytandet. Det är nog riktigt. Wittgenstein ansåg också själv att hans metod var huvudsaken, vilket hänger samman med hans originella syn på vad filosofi bör vara. »Filosofisk förvirring» är ett nyckelbegrepp hos Wittgenstein (särskilt i Den blå boken). Den filosofiska förvirringen uppstår genom språkets förvillande makt; språket förväxlar tanken. Filosofins uppgift är att bota den förbryllade filosofien. Detta med den terapeutiska filosofin var länge ett slagord i England; nu har man i Austins anda börjat komplettera det med en annan uppfattning om målet för filosoferandet: att skaffa systematisk kunskap om begrepp.

Men också Wittgensteins doktriner har haft en enorm betydelse. Under sina filosofiska utflykter råkade han på gamla problem i de mest oväntade sammanhang. Han har gjort stimulerande anmärkningar i de mest skiftande frågor och inmutat nya stora områden åt filosofin.

Hur stort hans inflytande har varit märker man kanske mest när man efter att ha plöjt senare litteratur återvänder till vad han har skrivit: då är det med känslan av att det här är välbekant och kanske rentav uttröskat man läser den bruna boken och den blå.

LAST

Inte för lomhörda

Alfred Einstein: *Musikens historia*. Bonniers 7: 50.

Det skall sägas från början, att Einsteins bok på intet sätt motsvarar en lärobok — den är i det närmaste oduglig som uppslagsverk också. Av förlagsreklamen vilseledes lätt den ambitiösa amatören som vill veta mera och köper denna Aldusbok, för dess billighets och behändighets skull. Med visshet kommer han att bli avskräckt från vidare studier i ämnet och besviken tillika. Därmed har den delvis vilseledande titeln fått sitt. Mera ont kan icke sammanbringas,

ty denna Musikens historia är en ytterst charmfull och subjektiv summering av vad en djupt kunnig och litet besatt man har erfarit och känt under ett långt liv som musikkritiker. Egentligen möter vi en kronologiskt uppställd och kontinuerligt löpande kritik av det mesta som spelats och sjungits, alltsedan de första primitiva notskrifterna togs i bruk. Lättillgängligt är detta ingalunda, men för habituén eller diskotekarien borde det vara ett nöje att meduppleva den gamle kritikerns lyssningskonst. Förf. säger själv i efterskriften att hans koncentrerade musikhistoria sprängde läroboksramen, och mera blev till en handledning för den invigde. »Vad har en blind man för glädje av konstens historia?» En dålig parallell — men låt oss deklarerat, att hans bok i högsta grad väcker längtan efter ett klart seende — må vara blott hos den som icke är lomhörd.

P. P. H.

Fler Aldusböcker

Sigmund Freud: *Drömtydning*, Bonniers 13: 50.

Elis Håstad: *Sveriges historia under 1900-talet*, Bonniers 7: 75.

Aldusserien, Bonniers »nya form för billighetsutgivning», artar sig bli en ypperlig serie i det lätthanterliga fickboksformatet och man hoppas bara att priser över 10 kronor inte blir regel. Särskilt glädjande är att förlaget velat ta med också äldre och i många fall svåröverkomliga, d. v. s. nu mindre gångbara s. k. standardverk. I höst presenteras t. ex. — förutom den ovan recenserade Musikens historia — två intressanta nytryck, Freuds *Drömtydning* och Håstad: *Sveriges historia under 1900-talet*.

I *Die Traumdeutung* (1900) gav Freud en sammanställning av sin lära om drömmarnas betydelse och det undermedvetna själslivet. Föreliggande upplaga omfattar på närmare 400 lättlästa sidor hela originalverket så när som på första kapitlet. Det enda man vill reservera sig mot är priset som knappast kan karakteriseras som »mycket lågt».

Sveriges historia under 1900-talet är egentligen ett aktualiserat särtryck ur samlingsverket *De 50 åren*, publicerat 1950. Landshövding Elis Håstad var tidigare professor i statskunskap och är sålunda väl skickad att skildra det politiska skeendet i vårt land under de sex senaste decennierna. Här skissar han bakgrunden till politiska och sociala reformer och drar de stora linjerna i vår politiska historia från unionskrisen fram till folkomröstningen 1957. Allt en föredömligt kort och välinformerande skildring av den politiska utvecklingen i Sverige.

Ch. B.

ECKERSTEINS Bokhandel

UNIVERSITETS- LITTERATUR

svensk och utländsk

Södra Allégatan 14

Tel: 1365 20

1317 31

1058 70